

El poder del Tribunal de les Aigües

A banda de la seua potestat sobre els regs, el Tribunal de les Aigües determina directament o indirecta qüestions urbanístiques. Un fet que afecta ajuntaments, propietaris i promotors, i que els obliga a negociar amb les comunitats de regants que formen el Tribunal.

Com deia Joan Fuster, "el Tribunal de les Aigües és un fòssil". Efectivament, aquest tribunal és la mostra de dret consuetudinari més antiga del món occidental encara en funcionament. Més de mil anys d'història ininterrompuda, que es mostren cada dijous a la porta dels Apòstols de la Catedral de València. Però el Tribunal cada vegada regula menys qüestions referides a l'aigua, i més aspectes com la venda o lloguer de sèquies. També qüestions que li donen quantiosos beneficis econòmics, com orificis, se-

quiatge, neteja, expropiacions, pagaments dels llauradors; i també pagaments d'empreses privades per poder abocar-hi aigües o fer obres que modifiquen el curs de les sèquies, o també cobraments per actuacions esporàdiques que passen per l'àrea de servitud de les sèquies i caixers. Quantitats que després es distribueixen per fer marges d'obra, o pagar una estructura de personal que cada vegada es funcionaritzava més.

El Tribunal de les Aigües és constituït per set conques, distribuïdes tres al nord del caixer vell del riu

Túria (Mestalla, Tormos i Rascaña), i quatre al sud (Rovella, Mislata, Favara i Benàger-Faitanar-Quart). Al mateix temps, la conca de Quart té dues cadires (braços) i la de Xirivella no en té cap. Nou sèquies en total. L'aigua es distribueix tres dies i mig per a la dreta del riu, i els altres dies de la setmana per a l'altra banda. I les sèquies, constituïdes com a comunitat o junta de regants, són les que formen el Tribunal de les Aigües.

Val a dir que, a hores d'ara, per damunt del domini històric de les sèquies no solament hi ha horta. La

ciutat de València i els pobles de la seua àrea metropolitana han anat creixent sobre el paisatge de la Vega del Túria, i ocupant terrenys que algun dia van ser camps. Com a conseqüència del canvi d'activitat de la terra, que ha passat d'un ús rústic a urbà, dotacional o industrial, les sèquies han quedat en terra de ningú i en molts casos han estat aprofitades com a clavegueram alhora que continuaven usant-se per a regar. El cas més paradigmàtic és la sèquia de Mestalla, en terme de València, que encara rega alguns camps.

El caixer de la sèquia mare, així com els dels diferents braços, ha sigut i és emprat com a clavegueram urbà. I, com a contraprestació, l'Ajuntament de València abona un cànon que li reclama la comunitat. És la situació viscuda en barris com els de l'Exposició de València. Cal afegir que la vella estructura de la sèquia de vegades no pot absorbir tot el volum d'aigua, o s'embossa i provoca problemes amb les olors perquè no està totalment aïllada. Però la ciutat encara no disposa totalment d'una xarxa de col·lectors i canonades i ha de recórrer a la vella sèquia perquè li faça les funcions de col·lector urbà.

Situació, aquesta, que es repeteix en diversos llocs més de les sèquies regades pel Tribunal (Almàspera, Tavernes, pràcticament tota la ciutat de València, Misllata...), i que en el cas d'Alboraia li ha valgut un expedient sancionador obert per la

Confederació Hidrogràfica del Xúquer, de qui curiosament depèn la sèquia. No cal dir que aquesta situació, com a conseqüència de la convivència dels usos de la sèquia, podria repetir-se també en ajuntaments com el de València o de la resta de pobles que vessen aigües a les sèquies. Només en aquest cas, pels diversos cobraments a l'ajuntament i pels vessaments d'indústries, la sèquia de Rascanya recapta anualment xifres milionàries.

Venda o lloguer de terrenys.

Però el gruix de les "inversions" de les sèquies del Tribunal és produït de les expropiacions, o de les vendes del caixer de les sèquies, a banda del seu "lloguer" com a col·lectors o de l'admissió de vessaments. La comunitat de regants és propietària, o almenys s'atribueix la propietat, del caixer de les sèquies, més a banda un parell de metres de servitud a cada banda, encara que la servitud varia segons els casos. Doncs bé, en el moment de realitzar expropiacions, la sèquia reclama els seus drets, i cobra l'expropiació, de manera que, segons els polígons, els ingressos solen ser de desenes de milions de pessetes. La propietat del caixer continua essent, a més, de la mateixa sèquia. Aquestes activitats es completen amb el cobrament per qualsevol activitat que modifique el curs històric del caixer, o qualsevol actuació que es produeixa en, sobre, davall o al costat del caixer, per exemple quan ha de passar un cable per davall o sobre la sèquia.

Les altres quantitats. La sèquia també cobra factures anuals als ajuntaments per no efectuar la deguda neteja de caixers dels ramals o sèquies mare, i una quantitat de 50 pessetes per fanecada als llauradors. Les sèquies del Tribunal de les Aigües tenen una estructura doblement piramidal. En la cúpula hi ha dues persones, amb un status més o menys similar. D'una banda el síndic, que és qui acudeix cada dijous a la porta dels Apòstols i jutja els casos de repartiment d'aigües. I d'altra banda, hi ha el secretari o un càrrec similar, que es qui s'encarrega de dur la compta-

bilitat de la sèquia, l'administració, els pagaments, i assessora el síndic. Per davall d'ells sol haver-hi algun sobresíndic, que supleix el síndic, si cal.

Els "electes" s'encarreguen de mediar en els conflictes entre els llauradors, i són l'ull del síndic en tot el terreny de la sèquia. Es distribueixen segons zones, encara que no exactament per partides ni pobles. Completen l'estructura de cada sèquia els guards, que són els encarregats de vigilar els caixers, així com també les persones que efectuen la neteja de les sèquies. Cada sèquia, a més, també té els seus advocats per a contenciosos i totes aquestes persones, es clar, cobren un jornal. Cada vegada més, entre els llauradors, s'alcen veus discrepant contra aquesta estructura de poder que es va creant al voltant de la sèquia. Es deslliga la comunitat de regants originària, formada per tots els llauradors, d'una nova estructura pseudofuncionarial, cada vegada més burocratitzada i que cada dia necessita més diners per funcionar.

Els llauradors abonen una quantitat mínima (50 pessetes anuals per cada fanecada, enfront de la de Montcada, 1.000 pessetes anuals), i en aquest context l'aigua de la sèquia els ix pràcticament gratis. El que no és menys cert és que les sèquies, encara que passen per davall o al costat de la casa del llaurador, o pel seu camp, no són propietat seua. És en arribar l'hora de les reparacions de terrenys quan sorgeixen veus discrepant contra la potestat de les sèquies, ja que és quan els llauradors s'adonen que realment estan perdent diners malgrat el baix cost econòmic que els comporta regar de la sèquia.

Multes. A més, són conegudes pels llauradors algunes multes que les distintes sèquies han posat a empreses privades, i amb les quals s'han lucrats. No és estrany, doncs, que alguns alcaldes i altres personalitats hagen dit que ja estan farts d'aquesta situació. De fet, algun alcalde ha declarat que no pagarà més. En un altre cas, Alboraia, l'ajuntament ha decidit tirar per la senda del mig i saltar-se algun dels

AGUSTÍ HERNÁNDEZ

dictàmens de l'estructura que representa al conjunt de tota la comunitat de regants de Rascanya. En altres casos, els promotors han decidit recórrer contra les sentències a favor de les sèquies, com és el cas dels promotors de l'Avinguda de França contra Mestalla.

Aquest cas és paradigmàtic. El Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (TSJCV) va declarar sense efecte un acord plenari sobre la reparcel·lació dels terrenys del PAU de l'Avinguda de França. Ara la situació està en l'aire. La sentència dóna la raó a la comunitat de regants en la seua pretensió de propietat dels terrenys que té en la zona, malgrat que al seu dia no va poder demostrar totalment que n'era la propietària.

Una situació pareguda és la que es dóna a la veïna localitat d'Alboraia, on una de les set sèquies del Tribunal, la de Rascanya, manté paralizades les obres d'un dels vials més importants del poble: la ronda est. Parlem d'un poble de vora 20.000 habitants. En aquest cas s'ha decidit demanar un dictamen jurídic per tal de conèixer realment si la sèquia té o no el dret a demanar un cànon a l'ajuntament pel fet de cobrir i desviar una sèquia, a fi d'executar la carretera en qüestió. També se sol·licita informació sobre els recursos i la jurisdicció existent en cas de no pagar, i quines competències té el Tribunal de les Aigües. L'advocat especialista explica que Rascanya no té cap legitimitat per a exigir cap quantitat a l'ajuntament.

Els llauradors sovint reguen amb qualsevol tipus d'aigua els seus camps. A la imatge, un llaurador al barranc del Palmaret, depenent de la sèquia de Rascanya.

Els arguments són que no se li resta cabdal, ni se li impediex regar. A més (sobre la denúncia de la sèquia a l'empresa privada contratista de l'ajuntament) l'advocat diu que el Tribunal de les Aigües no té competències en matèria d'urbanisme, ni d'altres. La sèquia de Rascanya (que ben bé podria representar qualsevol altra de la Vega del Túria), si pretén cobrar qualsevol quantitat econòmica haurà d'iniciar un procediment administratiu contra l'ajuntament, i després un contenciós-administratiu, "només" per a situacions que afecten el seu domini hidràulic.

L'ex-alcalde socialista d'Alboraia, Joan Barres, ja va denunciar "l'arbitrarietat" de la sèquia. Barres explica que Rascanya cobra i cobra "sense un criteri fix, amb l'objectiu de traure beneficis econòmics. No és estrany el patrimoni que tenen de vora 300 mi-

lions de pessetes". Aquesta situació, segons han denunciat alguns llauradors, s'estén a la resta de sèquies del Tribunal. Si no amb aquesta quantitat, sí amb quantitats semblants. Barres —que ha estat alcalde durant nou anys— aclareix que la sèquia, com a conseqüència del seu reconeixement d'entitat consuetudinària (que fa l'Estatut d'Autonomia), "intenta aprofitar-se del seu rang, i sense deixar de banda les seues tasques principals, abastar el màxim poder possible".

Joan Barres manifesta haver patit la progressiva aparició d'impostos i condicions de la sèquia: "Impostos per tapiar sèquies, pressions que han condicionat plans generals o plans parcials d'urbanització, al·legacions...".

Hectàrees regades. A hores d'ara el poder potencial del Tribunal de les Aigües és impressionant.

**escola 2000
de tardor**

**30 setembre/1 octubre
CAN RIGOL BEGUES**

Ponents

**Margalida Rosselló > Enric Tello
Joan Martínez Alier > Jordi Badia
Francisco Pindado > Roser Veciana
Feliu Madaula > Ana Segura**

Performers

**Angel Pastor > Nieves Correa
Joan Casellas**

**Informació i inscripcions 93 268 04 44
ELS VERDS Confederació Ecologista de Catalunya
Sant Pere Mitjà 48, baixos. Barcelona dl.-dv. 10-13 h.**

Abocament industrial a un dels ramals de la sèquia del Mar, a Alboraià (l'Horta Nord).

Com a conseqüència d'aquesta actuació, la Confederació Hidrogràfica del Xúquer ha denunciat l'ajuntament d'aquesta població.

Rega al voltant de 75.000 fanecades d'horta, totes en sòl potencialment urbanitzable a mitjà temps vista. Algunes sèquies, com Rovel·la, Mislata o Mestalla ja estan soterrades d'asfalt, si no totalment, sí en una gran part. Però unes altres encara discorren per sòls que majorment són d'horta densa, on predomina el reg a manta. El poder de les comunitats s'incrementa perquè, com demostren els fets, no solament regulen els regs d'aquesta immensa zona, sinó que, a més, també dirimeixen moltes qüestions urbanístiques.

Les sèquies estan regulades per les seues pròpies ordenances, més a banda la Llei d'Aigües de 1985. La llei atorga als regants funcions relacionades amb "les qüestions de fet suscidades entre els usuaris de la comunitat en l'àmbit de les ordenances". Les ordenances també diuen clarament quines són les persones afectades. Són sempre persones o regants que desenvoluparen la tasca de regar. Al mateix temps, val a dir que l'aigua gestionada pel Tribunal és un bé de domini públic que pertany a l'estat, i en conseqüència a la confederació hidrogràfica pertinent.

En el nostre cas aquesta confederació és la del Xúquer, que "cedeix" l'aigua perquè l'administren les comunitats de regants. De la interpretació de la llei d'aigües i de l'ordenança se'n deriva que són molt diferents la facultat d'administrar l'aigua de reg de la propietat del terreny físic per on discorre l'aigua, i igualment diferents són

les actuacions que es deriven de totes dues vessants. Així, d'una banda, cobrar als "comuners" és potestat del Tribunal. I de l'altra, les comunitats hauran de col·laborar amb les obres i instal·lacions de l'administració, malgrat tenir la propietat dels caixers. Aquest és el cas que ens ocupa, quan l'activitat de la sèquia afecta persones que no són regants, ni està circumscrita al fet de regar, encara que siga sobre un sòl de la seua propietat. En aquest cas, s'aplica la llei d'aigües, i els juristes consultats per EL TEMPS manifesten que per reclamar la sèquia hauria d'acudir a la jurisdicció ordinària, bé civil o bé administrativa.

Segons el procediment de cobrament, quan es denuncia una empresa la citen a declarar a la reunió del "corralet" que cada dijous té lloc

en la porta dels Apòstols de la Catedral de València. Les quantitats econòmiques, les sèquies les recapten a través del recaptador executiu de l'estat, que és qui cobra i fa les devolucions. No obstant això, històricament, el Tribunal de les Aigües només ha regulat el regadiu, en casos de furts d'aigua o de no respectar la tanda (ordre) de reg. Les multes es posen en lliures valencianes, que equivalen a unes 12 pessetes.

En l'actual situació, quan l'horta de l'àrea metropolitana va reculant com a conseqüència de la pressió urbanística, el Tribunal de les Aigües encara es manté com un "fòssil". Un orgull que és i hauria de continuar sent per al poble valencià, però una entitat que cada vegada dirimeix menys qüestions relatives a l'aigua. I, especialment, una entitat que cada vegada té més tasques que l'enfronten a unes altres institucions o organismes, amb els quals entra en conflicte. Serà el poder de la tradició superior al de l'estat, o simplement no hi haurà poder quan les sèquies ultrapassen els límits del fet simple de regar i dels regants? El temps ho dirà. Però les sèquies que formen el Tribunal, a banda de regs, últimament també tenen unes altres faenes. No és estrany, doncs, que cada vegada s'alcen més veus reclamant que quan es revise la Constitució, institucions d'aquest tipus incloguen unes funcions que estiguen més clarament delimitades.

Agustí Hernández

OVIDI

► **Antologia en 13 CD de l'obra musical d'Ovidi Montllor**

A la venda a la Botiga d'EL TEMPS